

İstanbul'un Kıyılarındaki Yerel Problemler: Maltepe-Kartal Sahili

Local Problems on the Coasts of Istanbul: Maltepe-Kartal Coastline

Berrak KIRBAŞ AKYÜREK

ÖZ

Bir kıyı kenti olan İstanbul'un rekreasyon alanlarının büyük ve önemli bir bölümünü kıyı bölgelerindeki kamusal açık alanlar oluşturur. Bu yeşil alanlar, metropol hayatının hızlı ve kaotik yapısı içerisinde kentlilerin nefes alabildiği sayılı aktivite alanlarıdır. Ancak, her geçen gün artan nüfus ve gerektirdiği yapılaşma, sınırlarını aşan İstanbul'da rekreasyon alanlarının geleceğini tehdit etmektedir. Marmara Denizi'nin kazandırdığı görsel temas ve suyla etkileşim potansiyeline karşın, İstanbullular tarafından benimsenmeyen, yani daha az sayıda kullanıcının yararlandığı, hem suda hem de karada aktivitelere olanak vermeyen kıyı alanları yapılaşma ve özelleşme tehlikesi altındadır. Makalenin amacı, Maltepe-Kartal Sahil şeridi özelinde İstanbul kıyılarında kullanıcı kapsayıcılığını etkileyen fırsat ve problemlerin altını çizmek, kullanıcıların istek ve önerilerine dikkat çekmektir. Piknik aktivitesi, mangal yakımı ve dumanının sebebiyet verdiği çevre ve hava kirliliği ile kıyı alanlarının kullanımını etkileyen, fakat mevcut literatürde yeterince yer bulamayan tasarım ve planlama aşamalarında göz ardı edilen güncel ve yerel bir problem olarak gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında, yargısal örneklem çerçevesinde karşıt görüşteki kullanıcıların problemin çözümüne ilişkin fikir ve önerileri anket ve mülakat yöntemi ile bir araya getirilmiştir. Sonuç olarak mekana ilişkin farklı görüş ve deneyimlere sahip kullanıcıların katılımıyla elde edilen bulgular, kıyı rekreasyon alanlarının yerel problemlere çözüm üretmek için tasarlanması ve planlanması gerekliliğini vurgulamıştır.

Anahtar sözcükler: İstanbulluluk; kıyı alanları; kullanıcı kapsayıcılığı; Maltepe-Kartal Sahili; mangal problemi.

ABSTRACT

Public open spaces in the coastal areas constitute important part of the recreational areas in İstanbul. These green spaces are a few of the limited activity areas where people may relax in the hectic and chaotic metropolitan life. However, the ever-increasing population and rising constructions threaten the future of the coasts of İstanbul. Despite the potential of Marmara Sea as bringing visual and tangible interaction with water, unused and unwelcome recreational areas in coastline where people cannot perform any activity neither on land nor on sea are in the danger of destruction and privatization. This paper aims to underline opportunities and treats that effects user inclusiveness in the recreational areas in the coasts of İstanbul with a research on user's requests and suggestions in Maltepe-Kartal Coastline. At this juncture, having picnic comes out as a local and critical problem, since air and environmental pollution caused by barbecue and the smoke affect the use of the space for different activities by different users. Although this problem reduces the user inclusiveness, it is rarely discussed in the existing literature, and mainly ignored in the planning and design process. In the scope of the work, the ideas of the users from opposite views are gathered together in the framework of judgmental sample technique by using survey and interview method. Consequently, the findings obtained from the participation of users from different point of views and experiences on the place highlight that the recreation areas in the coasts of İstanbul should be designed and planned by bringing solution to the local problems.

Keywords: Istanbulites; coastal areas; user inclusive; Maltepe-Kartal Coastline; barbecue problem.

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bina Araştırma ve Planlama Programı, İstanbul

Başvuru tarihi: 19 Temmuz 2017 - **Kabul tarihi:** 01 Nisan 2019

İletişim: Berrak KIRBAŞ AKYÜREK. **e-posta:** berrakkirbas@gmail.com

© 2019 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2019 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

Kuzeydoğuda Ağva, kuzeybatıda Yalıköy, güneydoğuda Tuzla ve güneybatıda Silivri ile sınırlanan İstanbul; İstanbul Boğazi ile ikiye bölünmesi sebebiyle ile altı tarafı denizlerle çevrili benzersiz bir kıyı kentidir. Kıyı şeridinin toplam uzunluğu altı yüz kırk yedi (647) kilometre olup, toplamdaki otuz dokuz (39) ilçesinden yirmi üçünün (23) Karadeniz'e ve/veya Marmara Denizi'ne kıyısı bulunmaktadır. Ancak tüm bu coğrafi olanakların ve doğal güzelliklerin içerisinde, İstanbul kentinde daimi yaşayanlar veya kenti kısa sürede ziyaret eden topluluk ile deniz arasında çoğu zaman sekteye uğrayan ilişkinin çok da güçlü olmadığı söylenebilir. Öyle ki, İstanbul'un fethinden günümüze kadar olan tarihsel süreç içerisinde deniz ve kentliler arasındaki ilişkinin görsel temasın ötesine geçerek suyla temas ve suyu kullanma becerilerine dönüşemediği görülür (Kılıç, A. 1999).¹ Günümüzde, kirlilik ve deniz trafiği sebebiyle sayılı sahiller hariç İstanbul'da denize girilememesi, su sporlarının ve aktivitelerin sınırlı olması, kıyı alanlarında artan ticari ve özel yapılaşma su ve kentli arasındaki kısıtlı ilişkinin başlıca sebepleri olarak sıralanabilir. Bu bağlamda, İstanbul'un kıyılarındaki rekreasyon alanları, kentlilerin deniz ve su ile etkileşimde kalabildikleri nadide kamusal açık mekânlar olarak göze çarpmaktadır.

İstanbul'da rekreasyon alanlarının yoğunlaştığı kıyıları arasında öne çıkanlar: Kadıköy kıyıları, Haliç kıyıları, Zeytinburnu Sahili, Büyükkçekmece-Bakırköy Sahili, Maltepe-Kartal Sahil şeridi, Pendik ve Tuzla sahil şeritlerinde bulunan sahil yolu ile deniz arasında kalan rekreasyonel alanlardır. Ne yazık ki, bu mekanların 'iyi' tasarlanmaması ve dolayısıyla yeterince kullanılmaması, bakımsızlık ve kirlilik, ulaşım ve erişim problemleri ve daha birçok olumsuz durum sebebiyle, kıyılarındaki rekreasyon alanlarının kamusal açık alan niteliklerini tam anlamıyla yerine getiremediği gözlemlenen bir problemdir. Çalışmanın çıkış noktası da, bir kıyı kenti olan İstanbul'un kıyılarındaki rekreasyon alanlarının kullanımına ilişkin gözlenen olumsuzluklardır.

Makale kapsamında, Maltepe-Kartal Sahili boyunca uzanan, Maltepe'de 2014 yılında tamamlanan dolgu alanı² bitiminden başlayarak Kartal İskelesine kadar kesintisiz

devam eden sahil yolu ile deniz arasında kalan rekreasyon alanı ele alınmıştır. Sahil yolunun kuzeyinde yer alan yeşil alanlarda da mangal yakılmasına rağmen kıyı ile ilişkilerinin araç yolu ile kesintiye uğramasından ötürü çalışma kapsamında incelenmemiştir. İstanbul'daki diğer tüm kıyı alanları gibi Maltepe-Kartal Sahili'nin de 'değiştirilebilir' Kıyı Kanunu ile yapılaşma ve özelleşme tehdidi altında bulunduğu söylenebilir.³ Kıyı alanlarının rant adına yok edilmemesi, ancak daha çok sayı ve çeşitlilikte kullanıcıya hitap etmesi ve dolayısıyla kentliler tarafından benimsenmesi ve sahip çıkılmasıyla mümkün olabilir. Bu öngörü ile oluşturulan çalışma çerçevesinde, Maltepe-Kartal Sahili boyunca uzanan rekreasyon alanlarının kullanıcı memnuniyetinin, kullanıcı sayısının ve kullanıcı çeşitliliğinin (farklı yaş grubundaki insanlar, farklı aktivite yapma isteği içindeki bireyler, farklı sosyo-ekonomik statüye sahip vb.) çoğaltılması ile alanın halk tarafından daha fazla kullanılmasını sağlayacak önerilerin derlenmesine odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında;

- Maltepe-Kartal Sahil şeridindeki fırsatların ve problemlerin tespit edilmesi,
- Yeşil alanların daha kaliteli mekânlara dönüştürülmesi adına kullanıcılar tarafından arzu edilen istek ve önerilerin toplanması, amaçlanmaktadır.

Bu doğrultuda, çalışmanın literatür bölümü Kamusal Açık Alanların Niteliği Üzerine Yapılan Çalışmalar ve İstanbul'a Özgü Çalışmalar olarak iki ana başlık altında incelenmiştir. İlk olarak, mevcut literatürde kullanıcı kapsayıcılığı üzerine odaklanan, kullanıcı memnuniyetini ve mekânın yaşanabilirliğini konu alan güncel çalışmalardaki varsayımlar ve tasarım stratejileri kıyı alanları üzerinden incelenmiştir. Daha sonra, İstanbul'a özgü çalışmalardan kısaca bahsedilerek çalışma alanının özellikleri irdelenmiştir. Çalışmanın hipotezi, iki başlıktaki incelemeler sonucunda Maltepe-Kartal Sahil şeridine özgü olumlu (fırsatlar) ve olumsuz gözlemler

³ 3621 Sayılı Kıyı Kanunu (Kabul Tarihi: 04.04.1990, RG 17.04.1990/20495) doğrultusunda kıyıları; kıyı çizgisi (suyun kara parçasına değdiği nokta) ile kıyı kenar çizgisi (kıyı çizgisinden sonra kara yönünde su hareketliliğinin oluştuğu alan) arasındaki alanlar olarak tanımlanır. Sahil şeritleri ise, 2013 yılına kadar "kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alanlar" olarak tanımlanmıştır (Değişiklik: 13.10.1992/21374) (Değişiklik: 25.03.2011/27885). 2013 yılında ilgili paragraf değiştirilmiştir (Değişiklik paragraf: 02.04.2013/28606): "İki bölümden oluşan sahil şeridi kullanım amacı, topoğrafya ve doğal eşiklere göre uygulama imar planı kararı ile belirlenir. Sahil şeridinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yapı yaklaşma mesafesi içerisinde kalan alanlar uygulama imar planı ile gezinti alanları, dinlenme ve bu yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlar ve yaya yolları olarak düzenlenebilir." Ayrıca, kıyı kenar çizgileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından "onaylanmış kıyı kenar çizgisi" ve "onaylanmamış kıyı kenar çizgisi" olarak ikiye ayrılır ve itirazlar doğrultusunda değiştirilebilmektedir (26.03.2018 tarihinde <http://csb.gov.tr/sss/kıyı-kenar-cizgisi-tespit-ve-onay-islemleri-adresinden> erişildi). Kıyı alanlarına ait yasal düzenlemeler, mevzuatlarda yapılan değişiklikler ve ilgili düzenlemelerin tarihsel gelişimi için ayrıca bkz. Turoğlu H., Yiğitbaşıoğlu, H. (2014). Yasal ve Bilimsel Boyutlarıyla Kıyı. İstanbul: Anka Matbaa. Makale kapsamında yazar kıyı kuşağının düşürülmesi ve kıyı kenar çizgisinin değiştirilebilir hale gelmesi ile ilgili mevzuat değişikliklerini göz önünde bulundurularak kıyı alanlarının yapılaşma tehdidi altında olduğuna değinmiştir.

¹ Kentin kuruluşunda savunma, ulaşım ve ekonomik aktivitelerde su etkin rol oynamıştır. Cumhuriyet dönemiyle kentli ve su arasındaki ilişki güçlenerek artmış, ancak 1980'lerden itibaren yapılan kıyı dolguları ve kentsel düzenlemelerle boyut değiştirmiştir. Mimar Şehir Plancısı Ali Kılıç "Kıyıda Geri Çekilme Sürecinde Kent-Kıyı İlişkisi, Kentsel Kıyı Tanımı ve Bu Kavrama Dayalı Kentsel Kıyı Geliştirme Stratejileri: İstanbul Örneği" isimli doktora tez çalışmasında İstanbul'da kentli ve kıyı arasındaki ilişkileri tarihsel süreci farklı dönemlere ayrılarak ayrıntılı olarak incelemiştir. İlgili doktora tezinden kentli, kıyı ve deniz arasındaki değişen ilişkiler ayrıntılı olarak incelenebilir (Kılıç, A. 1999).

² Maltepe Sahil Parkı veya Orhangazi Şehir Parkı olarak da adlandırılan dolgu alanın çalışma kapsamına alınmamasının sebebi, alanın gerekliliğine ve niteliğine ilişkin tartışmaların süregelmesi ile birlikte Park'ın kıyı şeridindeki diğer yeşil alanlardan fiziksel olarak ayrı bir mekan tarif etmesidir. Maltepe kıyısında oluşturulan dolgu alanının niteliği, kentsel aktivitelere olan etkisi ve kent hafızasında yarattığı etki başka bir çalışmanın konusu olup bu makale kapsamında irdelenmemiştir.

(tehditler) tespit edilerek yerel problemler ve olası çözümleri üzerinden oluşturulmuştur. Kullanıcıların görüş ve önerilerini değerlendirmek adına, çalışmada kullanılan yöntemin anket ve mülakat tekniği olması uygun görülmüştür.

Kamusal Açık Alanların Niteliği Üzerine Yapılan Çalışmalar

Maltepe-Kartal Sahil şeridindeki deniz ve sahil yolu arasında kalan yeşil alanlar birer kamusal açık alanlardır. Bu sebeple, kullanılan kavram ve tanımların irdelenmesi ile birlikte kamusal açık alan kavramına ilişkin çalışmaların incelenmesi son derece önemlidir. Açık alan ve yeşil alan kavramları birbirine eş kavramlar olmadığı gibi kıyı alanlarını “park” tanımı ile kısıtlayıcı bir anlamsallık içerisinde ele almak son derece yanlıştır.

Kamusal açık alan kavramları arasındaki farklılıkları açıklamak adına Carr, Stone, Rivlin ve Francis’in 1992’de yazmış oldukları “Public Urban Spaces” isimli çalışmadaki kentsel açık alanlara dair yapılan sınıflandırma kıyı mekânlarını daha doğru tanımlamak adına önemli bir kaynak olarak incelenebilir. İlgili sınıflandırmaya göre kentsel açık alanlar, meydanlar, parklar, cadde ve yol aksları, oyun alanları ve rekreasyon alanlarıdır (Carr vd., 1992). Kıyı alanları bu sınıflandırmanın içerisinde rekreasyon alanları olarak tanımlanırlar. Bu anlamda, kıyı alanları yeşil alan olma özelliği ile sadece bir park alanı veya yeşil alan olarak tanımlanamaz. Kıyı alanları içerisinde barındırdığı parklar, sosyal tesisler, spor sahaları, yürüyüş ve bisiklet alanları ile bütününde farklı aktiviteleri bir arada barındıran bir rekreasyon, bir “eğlence” alanıdır. Aynı zamanda kıyı alanlarında suya dayalı spor aktiviteleri de gözlemlenebilir.

Rekreasyon alanlarında bireylerin zaman geçirme gerekliliği ve bu alanlarda yapılan aktivitelerin sosyal, toplumsal ve fiziksel önemi çok sayıda çalışmada dile getirilmiştir. (Argyle 1996; Caldwell 2005; Craike ve Coleman 2005; Csikszentmihalyi 1990; Driver vd. 1991; Edginton vd. 2002; Hills ve Argyle 1998; Murphy vd. 1991; Shannon ve Shaw 2005). Rekreasyon alanlarının, meydanların, parkların, oyun alanlarının kısaca tüm kamusal açık alanların tasarlanması ve mevcut durumlarının iyileştirilmesine dair birçok araştırma bulunmaktadır. Makale kapsamında güncel üç komitenin ortaya koyduğu çalışmalar vurgulanmıştır, komitelerin yaptıkları araştırma ve uygulamalar doğru tasarlanmış bir kamusal açık alanın özelliklerini vurgulamaya yardımcı olabilecek niteliktedir.

- GMA, Interagency Committee for Outdoor Recreation, ABD
 - CABE, Commission for Architecture and the Built Environment, İngiltere
 - ODPM, Llewelyn Davies Yeang Architecture and Planning, İngiltere
- GMA, İngilizce açılımıyla Growth Management Act, çe-

virisiyle büyüme hareketi olarak adlandırılabilen ABD’li komitenin kentsel açık alanlar üzerine yapmış olduğu çok sayıda (tamamlanmış ve devam eden) kentsel açık alan tasarımı ve düzenlemesi bulunmaktadır. “Planning for Parks, Recreation, and Open Space in Your Community” isimli kitap bu komitenin yapmış olduğu tasarımların arka planını oluşturan bilgi, birikim ve varsayımlar hakkında önemli notlar içerir (GMA, 2005). GMA komitesinin yapmış olduğu tasarımlara ilişkin kararların projede kaynak olarak kullanılmasının en önemli sebebi, tasarım adımlarında kullanıcıların katılımı ile yapılan düzenlemelerin istek ve öneriler çerçevesinde geliştirilmesidir.

1999 yılında Londra’da kurulmuş, İngiltere’de hükümete kentsel açık alan ve kamusal alanların düzenlemesinde danışmanlık yapan bir komisyon olan CABE grubu, Chartered Association of Building Engineers konuyla ilgili çok sayıda seminer ve konferans düzenlenmektedir. Ayrıca yaptıkları çalışmalara ilişkin pek çok yayın basılmaktadır. CABE komisyonu tarafından yayınlanan “Open Design Strategies” kitabı iyi tasarlanmış yeşil alana ilişkin ön kabuller içermektedir (CABE Space, 2009).

ODPM, Office of the Deputy Prime Minister, İngiltere’de sürdürülebilir tasarımlar yapmak adına kurulmuş bir komitedir. Komitenin en önemli isimlerinden mimar Llewelyn Davies Yeang (2006) “Quality of Place: The North’s Residential Offer” isimli yayınında mekânın kalitesini dört boyutuyla irdelemiştir. Yeang mekân kalitesinin dört boyutunu mekânın “yaşanılabilirlik seviyesi” çerçevesinde incelemiştir. Bir başka deyişle, mekânın kalitesi artarsa mekânın yaşanılabilirliği artmaktadır (Tablo 1).

Üç komitenin altını çizdiği planlama adımları, kamusal alanın özelliklerine ilişkin maddeler ve mekan kalitesinin boyutları, çalışma içerisinde bahsedilen ‘iyi’ tasarlanmış kamusal açık alanın niteliğini belirleyen varsayımlar olarak kabul edilmiştir. Bu varsayımlar genel tasarım prensipleridir. Bir kamusal açık alan olan kıyı alanlarının kullanıcı kapsayıcılığını artıracak planlama ilkelerine işaret eder. ‘İyi tasarlanmış’ kamusal açık alanların niteliğine değinerek (karada ve suda gerçekleştirilebilen) rekreasyon aktivitelerine olanak sağlayacak mekanların nasıl tasarlanabileceğine ilişkin ip uçları barındırır ve mekan kalitesinin tasarlanması, tartışılması ve geliştirilmesi gerekli farklı boyutlarını belirtir.

İstanbul’a Özgü Çalışmalar

Yukarıda bahsi geçen araştırmalar, kamusal açık alan tasarımına ilişkin irdelemelerde yararlanılacak verilere işaret etmektedir. Yabancı kaynaklara ait çalışmalar ve kabul edilen varsayımlar elbette ki ülkemizdeki kıyı alanlarının iyileştirilmesi adına da önemli tespitler içerir. Ancak Amerika ve Avrupa kentlerinde başarı sağlayan bu araştırma ve verilerin İstanbul kıyıları için de yüzde yüz başarı göstermesi

Tablo 1. GMA, CABE ve ODPM komitelerinin açık alan tasarımına ilişkin varsayımları

GMA	CABE	ODPM
Kamusal açık alanın planlama adımları belirlenmiştir.	İyi tasarlanmış kamusal açık alanların özellikleri maddelemiştir.	Kamusal açık alanın mekân kalitesi dört (4) boyutuyla irdelenmiştir.
1. Amaçların ve genel planlama çerçevesinin oluşturulması	Sürdürülebilirlik	Çevresel kalite
2. Halkın katılımı ile komisyon oluşturulması	Kimlik	Gürültülü mü? –Sessiz mi?
3. Mevcut durumun araştırılması, problemlerin ve fırsatların tespiti	Tanımlılık	Kirli mi?
4. Öncelik ve hedeflerin belirlenmesi	Erişilebilirlik	Kalabalık mı?
5. Destek kuruluşlara dair listelerin oluşturulması	Okunabilirlik	Fiziksel kalite
6. Alanın ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayacak bütçenin belirlenmesi	Adaptasyon	Park ve yeşil alanların kalitesi
7. Kamunun yararına projenin şekillendirilmesi	Kapsayıcılık	Yerin işlevsel kalitesi
8. Plan alternatiflerinin oluşturulması	Peyzaj	Yaya gezinimi
9. Alana ilişkin projenin yasallaştırılması		Ulaşılabilirlik
10. Projenin uygulanması		Güvenli yerler
11. İlgili projenin yayınlanması ve duyurulması		Suç oranı
		Sosyal olmayan davranışlar (istenmeyen kullanıcılar)

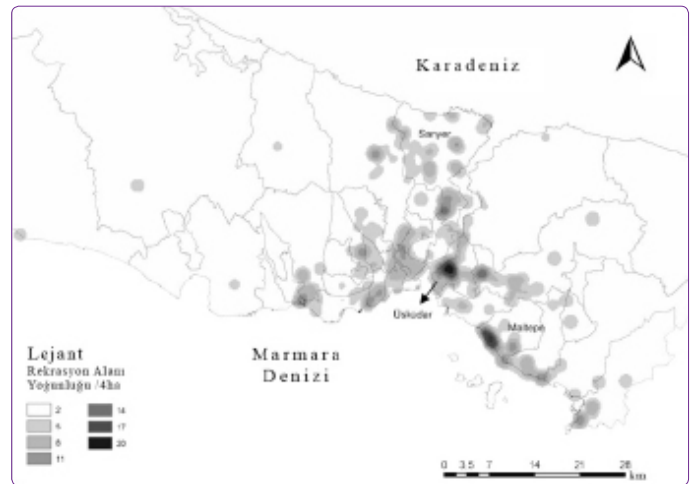
söz konusu değildir. Tüm araştırmaların kendi bağlamı ve içinde buldukları kent ve kültür çerçevesinde tartışılması büyük önem taşır. Makalenin bu bölümünde, İstanbul kentine özgü; İstanbul'un kıyıları ve rekreasyon alanlarına ilişkin çalışmalardan kısaca bahsedilerek akabinde çalışma alanına odaklanılacaktır.

Türkiye'de 3194 sayılı İmar kanununun, 02.09.1999 tarihli Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliği'ne göre, kişi başına olması gerekli yeşil alan miktarı 10 m² olarak belirlenmiştir. World Cities Culture Forum tarafından yapılan park ve bahçeleri kapsamına alan araştırmalara göre İstanbul için, 2013 yılında bu oran %1.5, 2015 yılında %2.2 şeklindedir (Url 01).⁴ Dünya kentlerinde: Berlin, %14.4 (2011 verileri), Amsterdam, %13.0 (2015 verileri), Roma, 34.8 (2014 verileri), New York, %27.0 (2015 verileri) olarak tespit edilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak yeşil alan ve dolayısıyla rekreasyon alanlarının İstanbul kentinde olması gerekenin çok altında olduğunu söyleyebiliriz..

İstanbul'daki rekreasyon alanları Marmara Denizi ve İstanbul Boğazı kıyılarında yoğunlaşırken (Şekil 1), Avrupa Yakasında Anadolu Yakasına oranla daha fazla rekreasyon alanı ve aktivite imkanı bulunmaktadır, ancak Anadolu Yakasının nüfusu daha düşüktür (Kara, Demirci, 2010; Salihoğlu, Türkoğlu, 2016).⁵ Anadolu Yakası'nda kıyı şeridi ile D-100 karayolu arasında yoğunlaşan rekreasyon alanları,

Avrupa yakasında "kısmen homojen" bir dağılım gösterir, ayrıca kıyı alanları iç kesimlere göre rekreasyon alanı ve aktiviteler bağlamında çok daha zengin olanaklara sahiptir (Salihoğlu, Türkoğlu, 2016).

İstanbul kıyıları, uzunluğu ve coğrafi konumu, mevcut tarihi yapıları (liman, kale, vb.), doğal korunaklı kıyıları, elverişli iklim şartları, olanak tanıdığı manzaraları ve daha çok sayıda fırsatı bir arada barındırması ile tüm İstanbulluların yararlanabileceği kamusal açık alanları tanımlamaktadır. Ancak, başta çevre, deniz, gürültü ve hava kirliliği, plansız kentleşme, arazi kullanım politikaları ve artan göç oranları

Şekil 1. İstanbul Rekreasyon Alanları Dağılım Şeması. (Kara ve Demirci, 2010 tarafından hazırlanan harita yazar tarafından güncelleştirilmiştir).

⁴ Verilerdeki 2013 ve 2015 yılları arasındaki değişim bu süreç içerisinde yapılan dolgu alanlarına (Kazlıçeşme ve Maltepe) işaret etmektedir.

⁵ Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2017 yılına ait verilerine göre Anadolu Yakasının nüfusu 5.302.858 iken, Avrupa yakasının nüfusu 9.726.373'tür.

olmak üzere kıyı alanları çok sayıda tehdit altındadır (Ayat vd., 2007). Ne yazık ki, İstanbul'daki kıyıların içinde bulunduğu tehditlerin halen çözüme ulaştırılmadığı ve rekreasyon alanlarının yapılaşma ve yok olma tehlikesinin devam ettiği söylenebilir. Çalışma alanı olarak ele alınan Maltepe-Kartal Sahili de 1987-2007 yılları arasındaki 20 yıllık süreçte yapılaşmanın arttığı kıyılardan biri olmuştur (Kurt, vd., 2011). Ve halen bu tehdit devam etmektedir. Ek olarak, 2013 yılında tanıtılıp 2014 yılında hizmete açılan Maltepe Sahil Parkı dolgu alanı Maltepe-Kartal Sahilini, kıyı alanlarını, bölgedeki yapılaşmayı ve etkilemektedir. Dolgu alanı kıyıdaki morfolojik değişimleriyle birlikte literatürde çok sayıda tartışma içerisinde yer bulmaktadır. Alanın kentsel hafızanın değişimi üzerindeki etkin rolü de yine bu tartışma ve çalışmalarda sorgulanmaktadır. Buna karşın, dolgu alanı dışında kalan mevcut Maltepe-Kartal Sahil şeridini irdeleyen ve problemlerine değinen çalışmaların görece azlığından bahsedilebilir.

Çalışma Alanı: Maltepe-Kartal Sahili

Çalışma alanının güneyinde Marmara Denizi yer alırken, kuzeyinde Maltepe ilçesine bağlı, Yalı Mahallesi, Kartal ilçesine bağlı, Kordonboyu Mahallesi yer almaktadır (Şekil 1). Bu kıyı şeridi yaklaşık yedi (7) km boyunca denize paralel olarak kesintisiz devam eden yeşil sürekliliği ile diğer rekreasyon alanları arasında ön plana çıkmaktadır. Oluşturulan 2, 4, 8, 10 ve 15 km yarıçapında hizmet verebilme alan indeksi, alanın Anadolu Yakası özelinde on üç (13) ilçeden on ikisine (12), dolayısıyla Anadolu yakası nüfusunun %90'lık bir bölümüne etki edebilme potansiyelinin altını çizmektedir (Şekil 2).

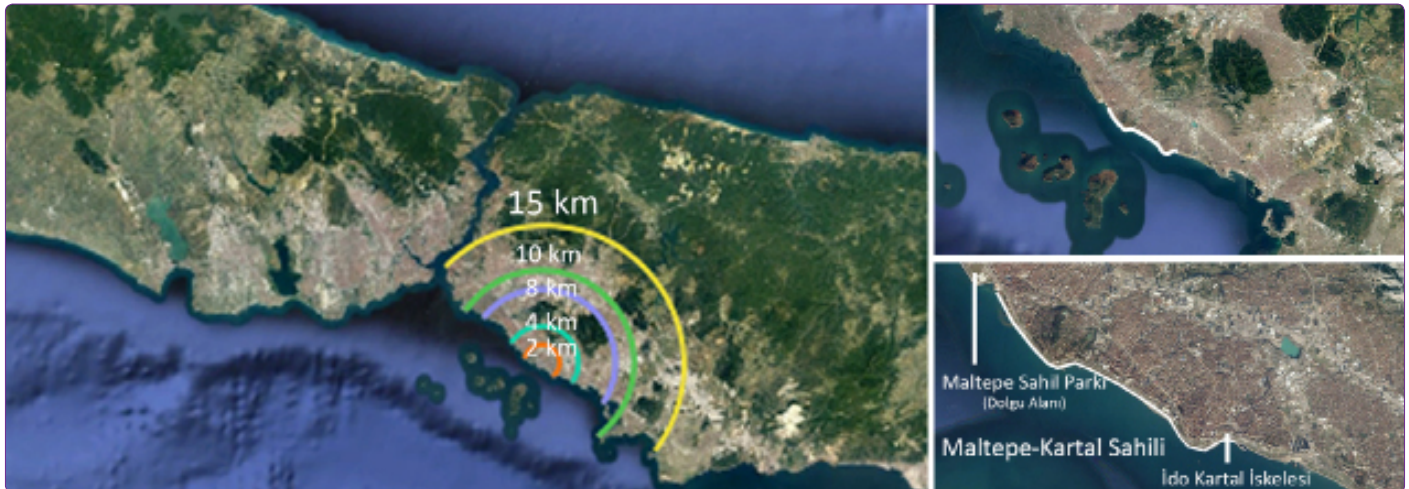
Maltepe ve Kartal ilçeleri İstanbul'un çok nüfuslu bölgeleri olup rekreasyon alanlarının yetersiz olduğu ilçelerdir (Kara, vd., 2007). Bu bağlamda, Maltepe-Kartal Sahil şeridinin kıyıdaki çizgisel uzanımı, Anadolu yakası içerisindeki coğrafi konumu ve hizmet alanı ile kritik bir önem taşıdığı söylenebilir.

Çalışma alanı içerisinde çocuk oyun parkları, spor sahaları, oturma alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları, tuvaletler, kafeler ve sosyal tesisler (Dragos Belediye Tesisleri) bulunmaktadır. Çalışma alanında gözlenen başlıca aktiviteler; yürüyüş ve koşu, spor aletleri kullanımı, evcil hayvanların gezdirilmesi, bisiklet, paten ve kayak kullanımı, sandal gezintisi, balık tutma, grup buluşma ve sohbetleri ve piknik yapmak olarak sıralanabilir. Alanı daha iyi kavramak adına, İstanbul kıyılarındaki genel fırsatlar ve tehditler göz önünde bulundurulmuş, olumlu ve olumsuz gözlemler derlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2'deki bir çok gözlem Dünya'nın farklı noktalarındaki rekreasyon alanları için de söylenebilecek genel gözlemlerdir. Ancak, bağlama özgü ve kültürel bir mesele olarak Maltepe-Kartal sahil şeridinin piknik alanı olarak kullanılması; yoğun mangal dumanının yarattığı karbonmonoksit (CO) salınımıyla oluşan hava kirliliği ile mekan kalitesinin düşmesi ve alanın kullanım amacı dışına çıkılması dikkat çeken yerel bir problemdir. İstanbul'un diğer kıyı alanlarında da gözlenen, tartışılan ve şikayet edilen durum mevcut literatürde çok da üzerine değinilen bir problem olmamıştır.

Ülkemizdeki kamusal alanlar "herkesin" alanı olmasından ziyade "hiç kimsenin" alanıdır (Tanyeli, 2005). İstanbul'un kıyılarında yapılan piknik aktivitesinin de sebebi bu alanların birer kamusal alan olarak benimsenmemiş olması Tanyeli'nin değindiği gibi "herkesin alanı değil, hiç kimsenin alanı" olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır (Güner, 2010). Mangal kültürü Osmanlı zamanındaki mesire kültüründen gelmektedir. Burada önemli olan, piknik yapılan, mangal yakılan mesire alanlarının kimsenin mülkiyetinde olmayan, atıl alanlar olarak görülmesidir (Güner, 2010). Bir başka deyişle, piknik ve mangal meselesi alanın kullanıcılar tarafından benimsenmediğinin, sahiplenilmediğinin bir göstergesi olabilir.

İstanbul il sınırları içerisinde mangal yakmanın serbest olduğu piknik alanları elbette ki mevcuttur: Tayakadın pik-

Şekil 2. Maltepe-Kartal Sahili'nin konumu ve hizmet verebilme alan indeksi.

Tablo 2. Maltepe-Kartal Sahili'ne ilişkin gözlemler

Olumlu gözlemler (fırsatlar)	Olumsuz gözlemler (problemler)
- Mevcut bisiklet yolları, spor aletleri, yer yer konumlandırılmış spor sahaları ile kullanıcıların çok sayı ve çeşitlilikte spor aktivitelerini gerçekleştirebilmesi - Yaklaşık 8 km boyunca süregelen yeşil sahil şeridi kentlilere bir yürüyüş aksı tanımlamaktadır. - Kullanıcılar yeşil alanlarda bulunan (bank vb.) oturma elemanlarında bireysel veya grup halinde zaman geçirebilme olanağı - Yeşil alanların haftanın her günü, gündüz ve gece 7/24 hiç bir ücret ödenmeksizin, güvenlik kontrolünden geçmeden kullanılabilmesi - Mevcut çay bahçeleri, sosyal tesisler ve tuvaletler - Mevcut çocuk oyun alanlarının ebeveynler ve çocuklar tarafından kullanılması - Sahil yoluyla alana ulaşım kolaylığı - Eğimin bulunmadığı alanın engelli kullanıcılar tarafından rahatlıkla kullanılabilmesi	- Kirlilik (çevre, deniz, hava) - Kentsel donatıların (banklar, çöp tenekeleri, spor aletleri vb.) eksikliği ve/veya bakımsızlığı - Bazı çocuk oyun alanlarının doğru tasarlanmış olmaması/veya çocuk oyun alanı eksikliği - İstenmeyen kullanıcıların (dilenci, uyuşturucu kullanan gençler vb.) mekânların kullanımını engellemesi - Sahil yolundaki yoğun araç trafiğinden kaynaklanan gürültü - Güvenlik ve emniyet problemleri - Sahil yolunun bölücü etkisi ile alana ulaşım güçlüğü - Yeşil alanların yeterince bakımlı olmaması (çimlerin düzenli biçilmemesi, ağaçların düzenli budanmaması vb.) - Alanların piknik alanı olarak kullanılması ve alanda mangal yakılması

nik alanı (Arnavutköy), Polonezköy Tabiat Park (Polonezköy), Belgrad ormanı (Maslak), Şamlar Tabiat Parkı (Arnavutköy), Aydos Mesire Yeri (Kartal), Değirmenburnu Tabiat Parkı (Heybeliada), Göktürk Göleti (Esenler) Mesire Yeri. Ancak tüm bu mesire alanları giriş ücretli olup İstanbullularını kıyı alanlarında mangal yakmaya ve piknik yapmaya yönlendiren bir diğer önemli sebep olarak görülebilir.

Böylelikle, kıyı alanlarında mangal yakılmasının önemli, güncel ve ülkemize özgü bir problem olarak ele alınmasına ve bu makale kapsamında irdelenmesine karar verilmiştir. Çünkü bölgenin kamusalına zarar veren bu aktiviteyi görmezden gelen, gerçeklikten ve bağlamdan uzak tartışmaların, çalışma alanı özelinde ve genel anlamda İstanbul kıyıları ile ilgili bir katkı sağlayabileceği düşünülmemektedir.

Yöntem

Literatür çalışmasını ve alana ilişkin gözlemleri içeren keşfedici araştırma sürecinden sonra Maltepe-Kartal kıyısındaki problemleri çözmek adına iki önemli soru üzerinde durulmuştur.

- Maltepe-Kartal Kıyısındaki yeşil alanların mekan kalitesi nasıl artırılabilir?
- Maltepe-Kartal Kıyısındaki yeşil alanların kullanıcı kapsayıcılığı nasıl genişletilebilir?

Ve bu sorulara olası bir çözüm; 'mekan kalitesinin artırılması kullanıcı kapsayıcılığını artırır' şeklindedir. Gözlemler sonucunda kıyı alanlarındaki en büyük problem, mangal yakımı olarak belirlenmiştir. Mekan kalitesine zarar veren bu aktivite üzerine çözümler üretilmediği sürece mekan kalitesinin artması mümkün değildir. Böylece keşfedici araştırma

sürecinin sonunda kurulan hipotez aşağıdaki gibidir.

- Mangal Probleminin çözülmesi mekan kalitesini artırarak kullanıcı kapsayıcılığını artırır.

Bu doğrultuda yapılan çalışma ile mangal yakımı/dumanı problemine ilişkin öneri ve görüşlerin toplanması ile Maltepe-Kartal Sahilindeki rekreasyon alanlarının mekan kalitesinin artırılmasına yönelik fikirler geliştirilmesi hedeflenmektedir. Görüşmeler yargısal örneklem çerçevesinde iki farklı insan grubuyla yapılmıştır. Araştırmanın ikiye ayrılan ana kitlesinin birinci bölümünü 'karşıt görüş' ismiyle adlandırılan Maltepe-Kartal Sahilinde mangal yakılmasına karşıt olan insanlar oluşturur. Bu gruba dahil edilecek görüşmeler yeşil alanlarda mangal aktivitesi haricinde zaman geçiren bireylerin rastlantısal olarak seçilmesiyle oluşturulmuştur. Diğer grup ise, 'destekleyenler' olarak tanımlanmış, görüşmeler Maltepe-Kartal Sahilinde hali hazırda mangal yakan, dolayısıyla mangal yakılmasını desteklediği öngörülen bireyler arasından seçilerek gerçekleştirilmiştir.

Anket ve mülakat çalışmalarının amacı, Maltepe-Kartal Sahilindeki rekreasyon alanlarındaki problemlerin önceliklerini belirlemek ve yeniden düzenleme gibi bir durum söz konusu olduğunda halkın fikir ve önerileri ile kullanıcı memnuniyetini artıracak tasarım önerileri oluşturmak adına bir adım atmaktır. Bu çerçevede, ana kitlenin görüşlerine göre ikiye ayrılmasıyla alanda mangal yakılması problemine ilişkin iki farklı bakış açısından görüş ve öneriler toplanmıştır. Böylelikle probleme ilişkin oluşturulabilecek çözüm önerilerinin ilişkisel, çok boyutlu, insancıl ve uzlaşmacı olacağı öngörülmektedir. Kıyı alanının kullanımına yoğunlaşan bu çalışma su sporları ve denizde gerçekleştirilen

aktiviteleri kapsamına almamıştır. Makale, insanların deniz ile ilişki kurma biçimini su aktiviteleri üzerinden değil, kıyı alanlarını kullanma biçimleri üzerinden irdelenmiştir.

Araştırma ve Bulgular

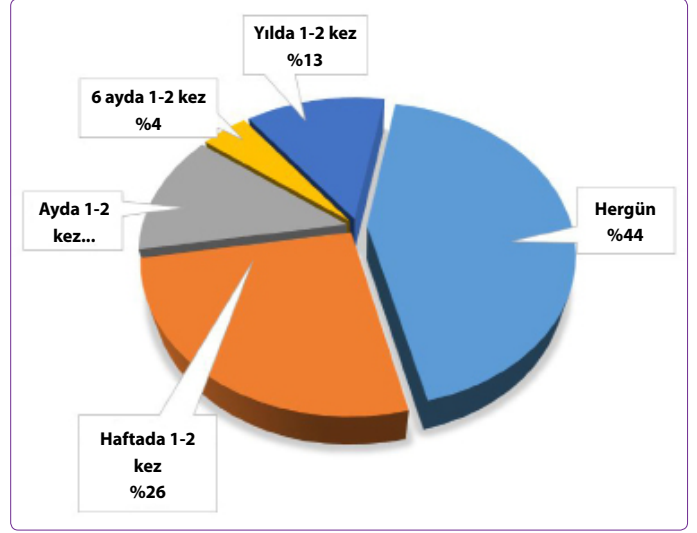
Çalışma kapsamında yapılan anket çalışması 01-05 Mayıs 2015⁶ tarihlerinde İstanbul'un güneşli ve sıcak beş günü içerisinde tamamlanmıştır. Anket çalışmalarında hata varsınının en aza indirilmesi ve örneklemin evreni temsil etme gücü gibi hususlar dikkate alındığında örneklem büyüklüğünün en az 30 kişi olması gerekmektedir. Deneysel araştırmalarda ise her grup için en az 15 katılımcı olması tavsiye edilmektedir. (Akarsu, 2014). Çalışma kapsamında toplamda kırk kullanıcı ile gerçekleştirilen (40) anket, yargısal örneklem çerçevesinde "karşıt görüş" (anket 1) ve "destekleyenler" (anket 2) olarak eşit sayıdaki (20-20) iki farklı grupta tamamlanmıştır. Anket çalışmalarına ek olarak 5-5 olmak üzere toplamda on (10) mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlardan ikiser tanesi anket çalışmalarından önce, diğerleri ise anket çalışmaları bittikten sonra yapılmıştır. İlk mülakatlar anket çalışmasından önce bir ön çalışma niteliği teşkil ederek anket sorularının olgunlaştırılmasını sağlamıştır. Anket sonrasında yapılan görüşmeler anket sorularına verilen cevapların arkasındaki sebepleri anlamaya ve daha açıklayıcı bilgilere ulaşmaya yardımcı olmuştur.

Anket çalışması kapsamında yönlendirici, çok amaçlı ve yanlış anlaşılabilir, çok uzun ve karmaşık sorulardan kaçınılmıştır. Anket içerisindeki ilk sorular kullanıcı tanımaya yönelik sorulardır, ayrıca bu sorularda kullanıcıların Maltepe-Kartal sahilini hangi sıklıkla, ne şekilde ulaşarak, günün ve haftanın hangi zamanlarında kullandıkları sorulmuştur (Şekil 3 ve 4).

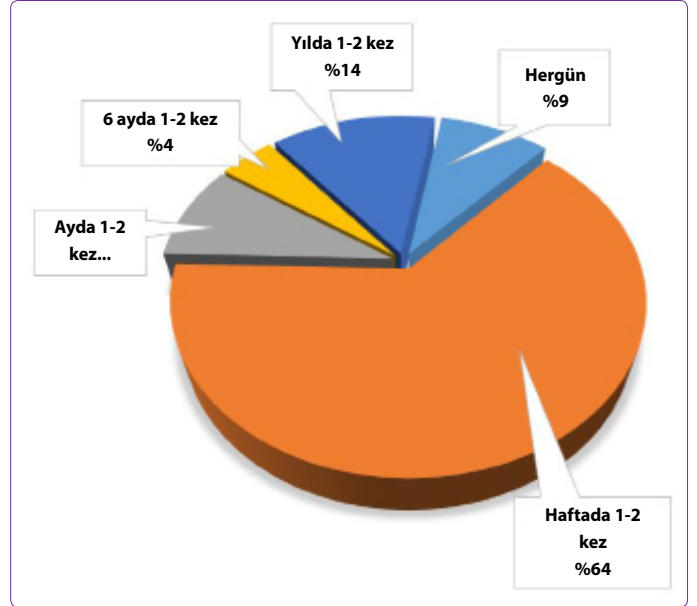
Genel Bilgiler

Anket 1 numaralı, karşıt görüş grubundaki kullanıcıların %44'ü alanı her gün, %26'sı haftada 1-2 kez kullanmaktadır. Alanda vakit geçirilen zaman dilimleri sırasıyla akşam %58, sabah %32 ve %10 oran ile öğlendir, gece kullanımını işaretleyen olmamıştır. Her iki gruptaki kullanıcıların %70'i yakın çevrede oturmaktadır (2-4 km). Anket 2 numaralı, destekleyenler grubundaki kullanıcıların %64'ü alanı haftada 1-2 kez kullanmaktadır. Alanın günün dilimlerine göre kullanımı sırasıyla %48 akşam, %32 sabah ve %20 öğlen saatleridir, yine gece kullanımını işaretleyen olmamıştır. Verilen cevaplar mülakatlarla desteklendiğinde varılan sonuç, karşıt görüş grubundaki kullanıcıların rekreasyon alanlarını daha düzenli ve sık kullandıkları yönündedir. Bu durumun başlıca sebebi, yakın çevrede oturan bireylerin spor aktivitelerini düzenli olarak bu alanlarda gerçekleştirmeleridir.

⁶ Çalışmanın 2016 yılında tekrar edilerek ilgili veriler ile güncellenmesi amaçlanmıştır. Ancak bir önceki yıla göre yağışlı geçen mayıs ayı, Ramazan ayının erken başlaması ve akabinde süregelen 15 Temmuz Yürüyüşleri ile 2015 verilerinin daha sağlıklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Şekil 3. Alanın kullanım sıklığı (Anket 1).

Şekil 4. Alanın kullanım sıklığı (Anket 2).

Destekleyenler grubundaki kullanıcıların haftada 1-2 olarak önce çıkan cevapları, alanda piknik yapmanın düzenli bir hafta sonu eğlencesi/aktivitesi olarak gerçekleştirildiğinin altını çizmektedir.

Alana ulaşım ile ilgili sorulan sorularda Sahil Yolları'nın erişimi kısıtladığı düşünülmüştür. Fakat, sahil yollarının konut ve kıyı alanlarını birbirinden koparmasına karşın aynı zamanda kıyı alanlarına ulaşımı sağladığı için yapılan görüşmelerde sahil yollarının bireylerin bu alanları kullanımına bir engel olmadığı, hatta yardımcı olduğu sonucu çıkmıştır.

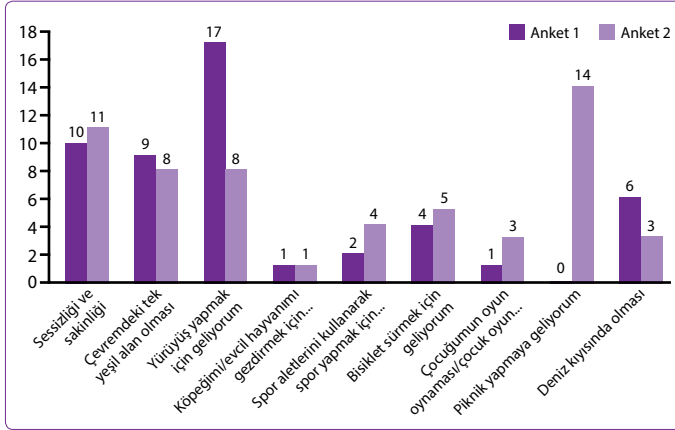
Alanın çocuklar için uygun olup olmadığı ve alanın gece kullanımının güvenli olup olmadığına ilişkin elde edilen veriler tutarlı olmamıştır. Yapılan anket sayısının artırılma-

sı ile bu maddelere ilişkin görüş ve öneriler içeren veriler elde edilebilir.

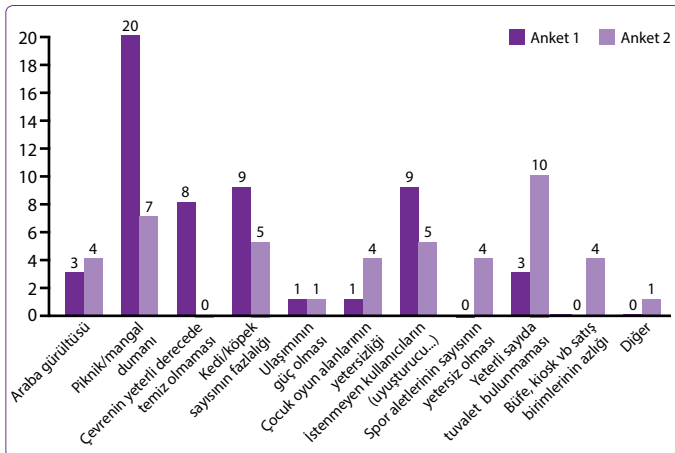
Rekreasyon Alanlarının Olumlu ve Olumsuz Özelliklerine İlişkin Görüşler

Alanın olumlu ve olumsuz özelliklerine ilişkin kullanıcılardan seçim ve derecelendirme yapmaları istenen sorularda sorular ve yanıtlarda belirlenen maddeler çalışmanın literatür özeti kısmında kabul edilen varsayımlara dayanılarak oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında, Maltepe-Kartal Sahil Şeridinde en çok hangi özelliklerinden dolayı gelmeyi tercih ediyorsunuz? sorusu sorulmuş ve katılımcılardan alan ile ilgili olumlu görülebilecek maddeler halinde sunulmuş, özellikler arasından seçim yapmaları istenmiştir. İki farklı anket grubunun aynı soruya ilişkin cevapları aşağıdaki gibidir (Şekil 5).

Grafikte göze çarpan bulgular, karşıt görüş grubunun büyük bir çoğunluğunun alanı yürüyüş yapmak için, destekleyenler grubunun ise piknik yapmak için kullanıyor olması, her iki grubunda alanı sessiz ve sakin bulmasıdır. Bu sorunun akabinde Maltepe Kartal Sahili'ne en çok hangi özelliklerinden dolayı daha az gitmeyi tercih ediyorsunuz? sorusu

Şekil 5. Kıyı parçasının olumlu görülen özellikleri.

Şekil 6. Kıyı parçasının olumsuz görülen özellikleri.

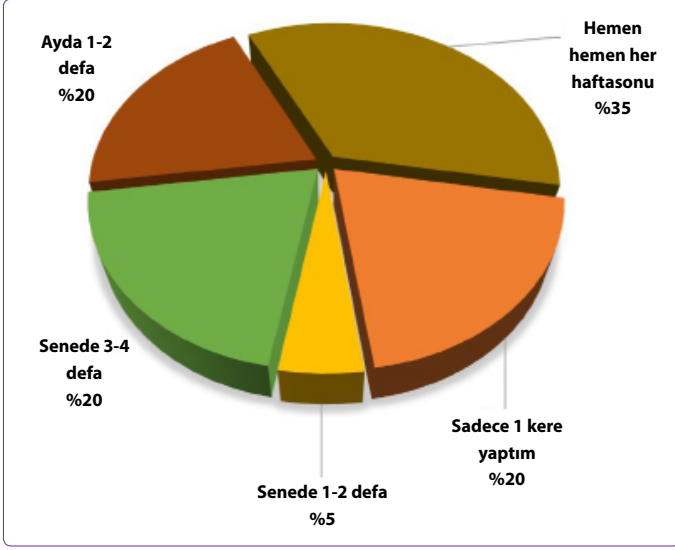
solmuş ve katılımcılardan olumsuz maddeler arasından seçim yapılması istenmiştir. İki farklı anket grubunun aynı soruya ilişkin cevapları aşağıdaki gibidir (Şekil 6).

Anket 1 grubunun alanla ilgili olumsuzluklar çerçevesinde ele aldığı en temel problem alanda mangal yakılmasıdır, katılımcıların tamamı bu şıkkı işaretlemiştir. Anket 2 grubunun sonuçlarına göre ise, alandaki en büyük problem yeterli sayıda tuvalet bulunmamasıdır. Olumlu ve olumsuz durumların tespitine ilişkin sorular diğer sorular sonucunda, iki grupta alanda grup olarak vakit geçirilebildiğini, gece gündüz rahatça kullanılabilirdiğini, güvenlik problemi olmadığını, bisiklet yollarının iyi tasarlandığını söylemiştir. Anket 1 kullanıcılarının çoğunluğu büfe, kiosk ve çay ocaklarının azlığından ve piknik aktivitesinin hava ve çevre kirliliğe yol açtığını belirtmiştir. Anket 2 kullanıcıları ise alanın temizliğine ilişkin olumsuz geri bildirimlerde bulunmamıştır. Destekleyenler grubuna ait bireylerle yapılan derinlemesine görüşmelerde, piknik aktivitesini gerçekleştirmek isteyen kullanıcılar, çeşme, piknik masası, çöp tenekesi gibi donatı elamanları isteklerini de eklemişlerdir.

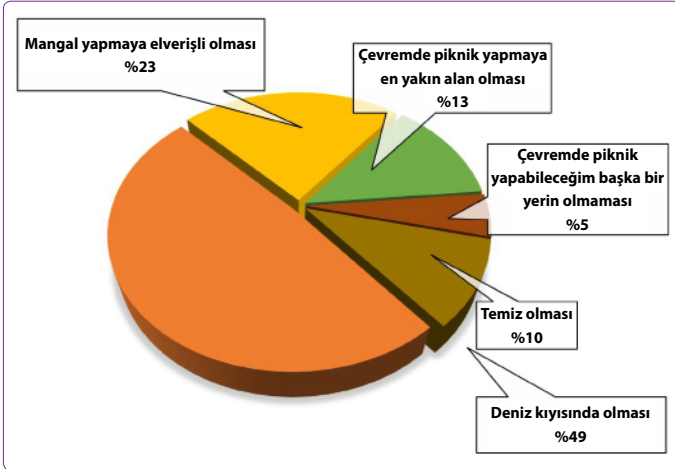
Piknik Yapılması ve Mangal Yakılmasına İlişkin Sorular

Anket 1'deki kullanıcıdan sadece 1 tanesi alanda bir kez piknik yaptığını söylemiştir. Kullanıcıların %65'i piknik aktivitesinden tamamen rahatsızken, %35 mangal yakılmadan alanda piknik yapılabileceğini belirtmiştir. Karşıt görüş grubundan kullanıcıların %75'i mangal yakılmasının yoğunlaştığı saatlerde alanı kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Anket 1 sonuçlarının aksine anket 2 grubundaki kullanıcılar alanda büyük çoğunluk mangal yaparken kıyı alanlarını başka aktiviteler yapmak için kullandıklarını belirtmişlerdir, bu oran %80'dir.

Anket 2 grubuna alanda piknik yapılması ile ilgili yöneltilen sorular sonucunda çıkan sonuçlarda, kullanıcıların %35'i hemen hemen her hafta sonu, %20'si ayda 1-2 defa, %20'si senede 3-4 defa, %5'i senede 1 defa ve %20'si sadece 1 kere olmak üzere alanda piknik yaptıklarını belirtmişlerdir (Şekil 7). Anket 2 grubu kullanıcılarına özel olarak bu alanda neden piknik yapmayı tercih ettikleri sorusuna katılımcıların Maltepe-Kartal Sahilini tercih etmelerine dair verdikleri cevaplarda %49 gibi büyük bir oran deniz kıyısında olması cevabıdır, %23'ü mangal yakmaya elverişli olması, %13'ü çevrelerinde piknik yapabilecekleri başka bir yerin olmaması, %10'u da temiz olması, %5'i çevremde piknik yapabileceğim başka bir yerin olmaması cevabını vermiştir (Şekil 8). Katılımcılara yakın çevrelerinde piknik yapmaya daha elverişli bir alan bulunsaydı neyi tercih edecekleri sorulduğunda alınan cevap, %80 oranında yine Maltepe-Kartal sahiline gelineceği, %20 oranında ise ara sıra geleceği yönündedir, hayır gelmem seçeneğini işaretleyen

Şekil 7. Alanda piknik yapma sıklığı (Anket 2).

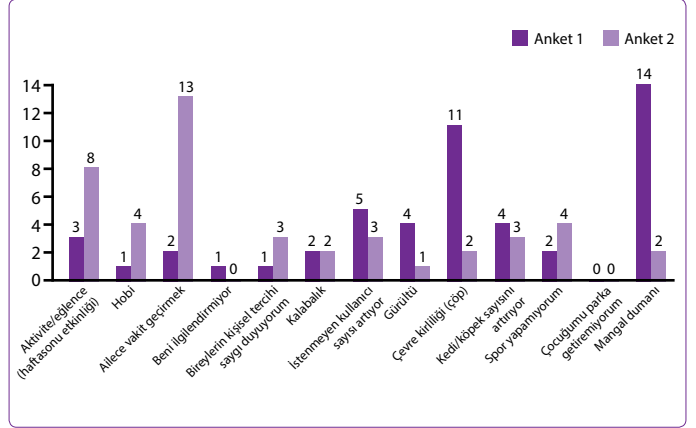

Şekil 8. Tercih sebebi (Anket 2).

katılımcı olmamıştır. Bu durum görüşmelerde de tartışıldığında, kullanıcıların Maltepe-Kartal Sahili'ne gelmelerindeki en temel nedenin deniz ile ilişki kurma çabası olduğu ve bu durumun kullanıcıların çevrelerindeki rekreasyon alanlarından veya piknik yapabilecekleri mesire alanlarından bağımsız olduğu sonucuna varılmıştır.

Piknik Aktivitesinin Kullanıcılar İçin Anlamı

İki farklı görüşe ait insan gruplarının piknik aktivitesine olan bakış açılarını anlamlandırmak üzere piknik kavramını çağrıştıracak olumlu ve olumsuz anahtar kelime ve cümleler sıralanmış ve katılımcılardan seçenekler arasından uygun gördükleri üçünü seçmeleri istenmiştir. Çıkan sonuçlara göre Karşıt Görüş, anket 1 grubundaki katılımcıların çoğunluğu ise mangal dumanı (hava kirliliği) ve çevre kirliliği şikkını işaretlemiştir, Destekleyenler, anket 2 grubu katılımcıları en çok ailece vakit geçirmek seçeneği işaretlemiştir (Şekil 9).

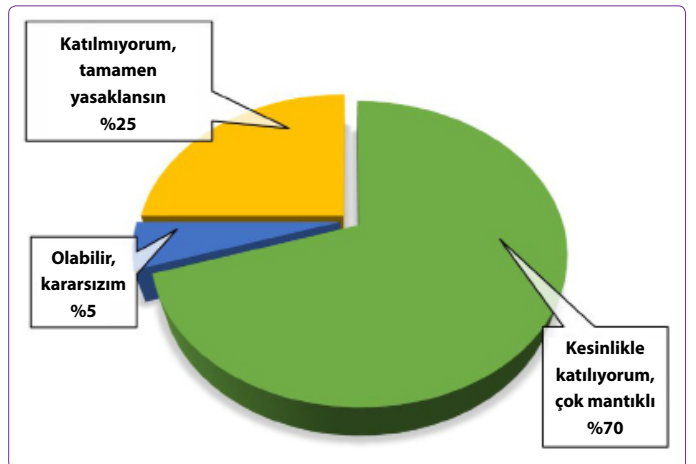
Şekil 9. Piknik aktivitesinin kullanıcılar açısından anlamı.

Karşıt görüş grubundaki bireyler için rekreasyon alanlarına zarar veren bir aktive olan piknik ve mangal, çevresel kirliliğe yol açmaktadır. Destekleyenler grubu için ise alanda mangal yakmak, deniz kıyısında ailece vakit geçirmenin yöntemlerinden biridir.

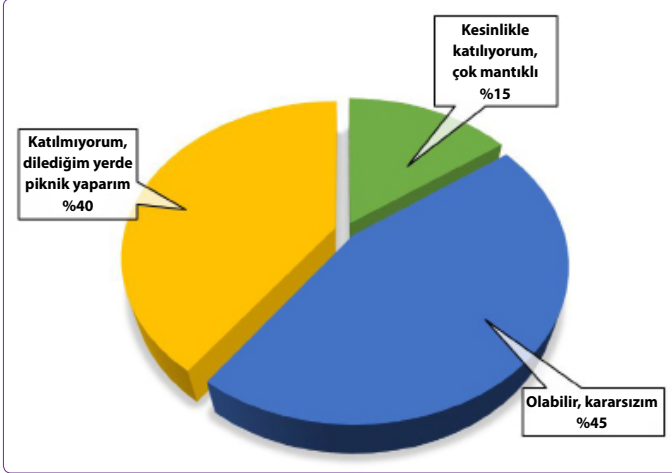
Özel Bir Mangal Alanı Tanımlanmasına İlişkin Görüşler

İki anket grubuna da alandaki mangal dumanı sorununu çözmek adına mangal yakım alanının özel olarak tasarlanacağı bir proje yapılmasına ilişkin fikirleri sorulmuştur. Anket 1 katılımcılarının %70'lik önemli bir bölümü bu fikre katılmakta iken, %25'i katılmamakta, %5'i kararsız kalmaktadır. Anket 2'de elde edilen sonuçlara göre ise, katılımcıların %45'i kararsız, %40'ı katılmamakta ve sadece %15'i proje yapılmasını desteklemektedir. Diğer bir deyişle, mangal yakarlar kıyı alanlarının her bölgesinde mangal yapabilmek ve belirlenmiş alanlarda kısıtlanmamak, giriş ücretine tabi tutulmamak istemektedir (Şekil 10 ve 11).

Mangal yakımı ile oluşan duman ve hava kirliliğini ile piknik aktivitesinin yarattığı atık ve çöp problemini alanın geleceği için tehdit olarak gören Karşıt Görüş grubundaki

Şekil 10. Özel mangal alanı tasarımı (Anket 1).

Şekil 10. Özel mangal alanı tasarımı (Anket 2).

kullanıcılar çözüm önerilere karşı çok daha açık fikirli yaklaşmaktadır. Derinlemesine görüşmelerde alanda mangal yakılmasına elverişli korunaklı, dumanı kontrollü olarak dışarıya veren özel piknik ve mangal yakım bölgelerinin tasarlanması, diğer yerlerde cezai yaptırım uygulanması isteği dile getirilmiştir. Buna karşın, destekleyenler grubundaki bireyler bölgenin fiziksel özelliklerinden ve genel olarak imkanlarından memnun olduklarını belirterek alana herhangi bir tasarım yapılmasına son derece karşıdır. Mülakatlarda anlaşıldığı üzere, bu konuya verilen tepkiler, özel tasarlanan bir alan oluşturulduğunda belediyenin insanlardan ücret alacağına dair ön görüdür. Bu sebeple, destekleyenler grubundaki bireyler alana herhangi bir müdahalenin yapılmasını istememektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Çalışma çerçevesinde, ele alınan piknik aktivitesi/mangal yakılması problemine çok boyutlu bir yaklaşımla iki karşı görüşe ilişkin fikir ve önerileri bir araya getirilmiştir. Yapılan anket ve mülakat çalışmalarının sayısı artırılarak daha doğru ve çeşitli yanıtlara ulaşmak elbette ki mümkündür. Ancak burada esas olan, herkesçe gözlemlenen ancak literatürde göz ardı edilen yerel bir problemin altını çizmek ve bu probleme nasıl yaklaşabileceğimizi deneyimlemektir. Maltepe-Kartal Sahili'nde olduğu kadar İstanbul'un diğer kıyı rekreasyon alanlarında da gözlemlenen piknik probleminin çözümü ancak kullanıcıların tasarımın kendisine ve süreçlerine dahil olduğu, farklı görüş ve çerçevelerden yaklaşımlarının değerlendirilmesi ile mümkün olabilir. Ve ancak bu şekilde yapılan tasarımlarda kullanıcı kapsayıcılığından söz edilir. Yerel problemlerin göz ardı edildiği, tek bir görüş ve yaklaşımla yapılacak olan tasarımların sürdürülebilirliği olmayacağı gibi bu şekilde tasarlanan bir kamusal alanın kamusal değerini zaman içinde kaybederek alanın yapılaşması ve bir rant alanına dönüşmesi işten bile değildir.

Anket ve mülakat çalışmasından elde edilen bulgularla da desteklendiği üzere mangal dumanından rahatsız olan bireyler piknik yapımının yoğun olduğu mevsim ve saatlerde rekreasyon alanlarından faydalanamamaktadır. Mangal yakımı ile ortaya çıkan duman bölgede karbonmonoksit (CO) oranını artırarak hava kirliliğine sebep olmakta, yaşlılar, çocuklar ve solunum yolları rahatsızlığına sahip bireyler başta olmak üzere sağlık adına ciddi boyutlara ulaşan bir tehdit oluşturmaktadır. Hava kirliliğine ek olarak piknik yapımı ile bölgenin çöp toplama kapasitesinin üstüne çıkan atık ve çöpler çevresel kirliliğe de sebebiyet vermektedir. Diğer yandan da, toplumumuzun önemli bir kesimi için mangal yakmak; ailece vakit geçirmek adına yapılan bir aktivite, bir eğlence biçimidir. Bireylere piknik yapabilecekleri başka bir alan göstermeksizin bu alanlarda mangal yakmanın yasaklanması doğru bir yaklaşım olmayacağı gibi problemin tek boyutlu ve yanlı olarak çözülmeye çalışması olacaktır.

Maltepe-Kartal sahil şeridinde deniz ile yapılabilecek aktiviteler ve imkanlar kısıtlıdır. Su sporlarına ilişkin tesislerin bulunmaması aktivitelerin balık tutmak ve sandal kiralamak ile kısıtlı kalması deniz ile olan ilişkiyi seyir ve manzara seviyesinde tutarak kısıtlamaktadır. Bu sebeple kullanıcılar alanı piknik alanı olarak değerlendirmektedir. İstanbul'da mangal yakmanın serbest olduğu piknik alanları mevcuttur. Fakat mesire alanların giriş ücretli olması öne çıkan temel problemdir. Bu anlamda, Maltepe-Kartal Sahilini kullanmak ve piknik yapmak kullanıcıların bilinçli ve istekli bir tercihidir. Ancak diğer kullanıcıların yürüyüş yapabilmek, bisiklet sürebilmek, bulunan spor aletlerini ve spor sahalarını kullanmak, su sporlarını gerçekleştirmek gibi isteklerine ve beşeri faaliyetlerine engel olmaktadır.

Anket sonuçlarının ortaya koyduğu üzere, tanımlı piknik alanların ya da bu yönde tasarım ve projelerin ortaya konulması ücretli ve kontrollü olacağı endişesi ile kullanıcılar tarafından desteklenmemektedir. Öyle ki ayrılmış piknik/mangal yakım alanları, sunulacak herhangi bir hizmet veya yapılacak yeni bir tasarım beraberinde belirli bir ücretlendirme ve güvenlik kontrolü getirdiğinde alan kamusal niteliğini yine kaybedecektir. Bir kullanıcının alanda mangal yakma amacı bir başka bireyin alanı kullanma özgürlüğünü kısıtlamak değildir, özgürce ve dilediği gibi 'hiçbir ücrete tabi edilmeden' ve 'güvenlik kontrolünden geçirilmeden' deniz ile görsel ilişki kurarak piknik aktivitesi ile sürdürmek istemesidir.

Çalışmanın başında yeşil alanlarının son derece yetersiz olduğu İstanbul kentinde bireylerin çevrelerinde piknik yapabilecekleri bu alanların sayıca azlığı ve ulaşım problemleri göz önünde bulundurularak bir anlamda kullanıcıların kıyı alanlarına 'mecbur' kaldıkları için bu bölgelerde piknik yaptıkları düşünülmüştür. Aksine bu soruya verilen cevaplar arasında ön plana çıkan alanın deniz kıyısında olması

olmuş, çevremde piknik yapabileceğim başka bir alan yok seçeneğini sadece katılımcıların %5'i tarafından işaretlenmiştir. Alanda piknik yapmayı tercih eden kullanıcıların denize girmeden veya deniz ilgili su sporu aktivitesinden bulunmadan deniz kıyısında zaman geçirmek istedikleri deniz ile seyir ilişkisinin arzulandığı, aile ve arkadaşları ile sohbet etmekten ve yemek yemekten memnun oldukları gözlemlenmiştir. Bir başka deyişle, değil suyla temas ve suyun kullanımı artan yapılaşma ve kıyı alanların özelleştirilmesi kentlileri deniz ile sadece görsel olarak temas kurmaktan dahi mahrum bırakmaktadır.

Açık kamusal alanları kullanmak, bu alanlarda vakit geçirmek kent içerisindeki her bireyin ihtiyacı ve en doğal hakkıdır. Her yaştan, her sosyo-ekonomik düzeyden kadın ve erkeğin rahatça zaman geçirebildiği bu alanlarda farklı kişiliklerdeki bireylerin mekândan farklı beklentileri olması, farklı faaliyetleri gerçekleştirme arayışında olmaları son derece olağandır. Özellikle İstanbul gibi kalabalık ve kaotik bir metropolde kişi başına düşen yeşil alan oranı böylesine düşükken, nadir rekreasyon alanları haline gelen kıyı alanları farklı görüşlerin karşılaştırılması, çakıştırılması ve uzlaşmacı bir orta yol bulunması ile düzenlenmeli ve tasarlanmalıdır. Çünkü bu alanların herkes tarafından kullanılması ancak yapılan aktivitelerin çevreye ve diğer bireylere minimum zarar ve rahatsızlık vermesi ile mümkün olabilir. Mevcut durumdaki mangal yakımı alanın başka bireyler tarafından kullanılamamasına yola açarak kıyının kamusal niteliğine ve amacına aykırı bir durum oluşturmaktadır ve çözüm üretilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akarsu, B. (2014). Hipotezlerin, Değişkenlerin ve Örneklem Belirlenmesi. (Ed. M. Metin). Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (21-42). Ankara: Pegem A.
- Argyle, M. (1996). *The Social Psychology of Leisure*. New York: Penguin Books.
- Ayat, B., Özmez Z., Özkan Ç. E., Yüksel Y. (2007). İstanbul Kıyıları'nın Planlanması ve Yönetimi. 5. Kentsel Alt Yapı Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı, 217-231.
- CABE Space (2009). *Open Design Strategies—Best Practice Guidance*. Londra: Commission for Architecture and the Built Environment and the Greater London Authority.
- Caldwell, L. (2005). Leisure and Health: Why is Leisure Therapeutic? *British Journal of Guidance & Counselling*, 33(1), 7–26. doi:10.1080/03069880412331335939.
- Craike, M., ve Coleman, D. (2005). Buffering Effects of Leisure Self-Determination on the Mental Health of older Adults. *Leisure/Loisir*, 29(2), 301–328.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper Collins.
- Driver, B., Tinsley, H., Manfredo, M. (1991). *Benefits of Leisure*. G. L. Peterson (Ed). State College: Venture.
- Francis, M., Carr, S., Rivlin, L.G., Stone, A. (1992). *Public Urban Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GMA, (2005). *Planning for Parks, Recreation, and Open Space in Your Community*. Seattle: Municipal Research & Services Center.
- Güner, D. (2010). İstanbul Kıyı Alanlarında Değişen Kamusalıklar. 26.03.2017 tarihinde <http://www.archplus.net/home/news/7,1-4018,1,0.html?referer=103> adresinden erişildi.
- Hills, P. ve Argyle, M. (1998). Positive Moods Derived From Leisure and Their Relationship to Happiness and Personality. *Personality and Individual Differences*, 25, 523–535.
- Kara F., Demirci A., Kocaman S. (2008). Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma İstanbul'un Açık Rekreasyon Alanlarının Değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 18, 76-95.
- Kara F., Demirci A. (2010). Spatial Analysis and Facility Characteristics of Outdoor Recreational Areas in İstanbul. *Environ Monit Assess* 164, 593–603. doi: 10.1007/s10661-009-0915-8.
- Kılıç A., (1999). Kıyidan Geri Çekilme Sürecinde Kent-Kıyı İlişkisi, Kentsel Kıyı Tanımı ve Bu Kavrama Dayalı Kentsel Kıyı Gelişme Stratejileri: İstanbul Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Kurt S., Demirci A., Karaburun A. (2011). İstanbul Kıyılarında 1987 Ve 2007 Yılları Arasında Arazi Kullanımında Meydana Gelen Değişimler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 115-128.
- Murphy, J., Niepoth, E., Jamieson, L., William, J. (1991). *Leisure Systems: Critical Concepts and Applications*. Champaign: Sagamore.
- Shannon, C.,&Shaw, S. (2005). If The Dishes Don't Get Done Today, They'll Get Done Tomorrow: A Breast Cancer Experience As a Catalyst for Changes to Women's Leisure. *Journal of Leisure Research*, 37(2), 195–216.
- Url 01: 26.03.2017 tarihinde <http://www.worldcitiescultureforum.com/> adresinden erişildi.
- Yeang, L. D., ODPM. (2006). *Quality of Place: The North's Residential Offer*, Londra.